

Verslag van het ingevolge artikel 5, sub d., j. 2 Archiefbesluit 1995, gevoerde driehoeksoverleg tussen het Project Wegwerken Archiefachterstanden namens de minister van Economische Zaken, de minister van Algemene Zaken, de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de minister van Buitenlandse Zaken, de minister van Defensie, de minister van Financiën, de minister van Justitie, de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, de minister van Verkeer en Waterstaat en de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en het Nationaal Archief met betrekking tot de selectielijst, zoals bedoeld in artikel 2, eerste lid, van het Archiefbesluit 1995, van archiefbescheiden van bovengenoemde zorgdragers op het beleidsterrein Prijsbeleid, over de periode vanaf 1945-.

Den Haag, juli 2007
drs. R.P. Yap

Inleiding

De voorliggende ontwerp-selectielijst is een selectielijst als bedoeld in artikel 2, lid 1 van het Archiefbesluit 1995 (Stb.1995/671). De lijst heeft de vorm van een Basiselectiedocument (BSD). Een BSD bestaat voor het grootste deel uit een lijst van handelingen. In een BSD wordt op grond van een aantal selectiecriteria aan elke handeling een waardering gegeven, die neerkomt op een selectiebeslissing met betrekking tot de bescheiden die de neerslag van de handeling vormen (B = te bewaren; V = te vernietigen).

Het BSD fungeert als nieuw selectie-instrument voor de minister van Economische Zaken, de minister van Algemene Zaken, de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de minister van Buitenlandse Zaken, de minister van Defensie, de minister van Financiën, de minister van Justitie, de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, de minister van Verkeer en Waterstaat en de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport op het beleidsterrein Prijsbeleid voor de periode vanaf 1945-.

Er zijn geen bestaande selectielijsten die dienen te worden ingetrokken.

Reikwijdte van dit BSD

Dit BSD wordt thans ter vaststelling aangeboden voor de volgende actoren:

Onder de zorg van de minister van Economische Zaken:

- de minister van Economische Zaken
- de Centrale Adviescommissie voor de Prijspolitiek
- vakminister (de minister van Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie)

Onder de zorg van de minister van Algemene Zaken:

- vakminister (de minister van Publiekrechtelijk Bedrijfsorganisatie)

Onder de zorg van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties:

- vakminister (de minister van Publiekrechtelijk Bedrijfsorganisatie)

Onder de zorg van de minister van Buitenlandse Zaken:

- vakminister (de minister van Publiekrechtelijk Bedrijfsorganisatie)

Onder de zorg van de minister van Defensie:

- vakminister (de minister van Publiekrechtelijk Bedrijfsorganisatie)

Onder de zorg van de minister van Financiën:

- vakminister (de minister van Publiekrechtelijk Bedrijfsorganisatie)

Onder de zorg van de minister van Justitie:

- vakminister (de minister van Publiekrechtelijk Bedrijfsorganisatie)

Onder de zorg van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit:
-vakminister (de minister van Publiekrechtelijk Bedrijfsorganisatie)

Onder de zorg van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap:
-vakminister (de minister van Publiekrechtelijk Bedrijfsorganisatie)

Onder de zorg van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid:
-vakminister (de minister van Publiekrechtelijk Bedrijfsorganisatie)

Onder de zorg van de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer:
-vakminister (de minister van Publiekrechtelijk Bedrijfsorganisatie)

Onder de zorg van de minister van Verkeer en Waterstaat:
-vakminister (de minister van Publiekrechtelijk Bedrijfsorganisatie)

Onder de zorg van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport:
-vakminister (de minister van Publiekrechtelijk Bedrijfsorganisatie)

Totstandkoming BSD

Het BSD is gebaseerd op het institutioneel onderzoek dat bij het ministerie van Economische Zaken door dr. J.A.A. Bervoets werd verricht. Dit institutioneel onderzoek resulteerde in het PIVOT-rapport nr. 108, *Prijsbeleid en Economische Controle. Een tweetal institutionele onderzoeken naar het handelen van de rijksoverheid met betrekking tot prijsregulering voor zover dit wordt aangestuurd door het ministerie van Economische Zaken, over de jaren 1946-1999 en naar het handelen van de Economische Controledienst en zijn voorgangers over de jaren 1946-1999* dat gepubliceerd werd in 2001.

Het concept-BSD, opgesteld door K. de Hart en P. van der Stoep kwam tot stand in februari 2004, maar werd niet vastgesteld. In maart 2007 werd het BSD namens de zorgdragers door het PWAA aangeboden voor een driehoeksoverleg. Er is door PWAA geen aanvullend onderzoek verricht, omdat er sinds begin jaren negentig feitelijk nauwelijks meer sprake is van een prijsbeleid. Het concept-BSD is sindsdien, n.a.v. het besprokene tijdens het driehoeksoverleg, aangepast en aangevuld.

De inhoud van het IO is beoordeeld door:

- mr. E. Bothof, beleidsmedewerker ministerie van Economische Zaken
- mr. J. de Groot, beleidsmedewerker Economische Controle Dienst

Driehoeksoverleg

Het driehoeksoverleg over de concept-selectielijst vond schriftelijk plaats tussen 22 maart en 15 juni 2007.

Aan het driehoeksoverleg werd door de volgende personen (direct dan wel indirect) deelgenomen:

als vertegenwoordiger van de Algemene Rijksarchivaris:

- drs. R.P. Yap, medewerker Selectie en Acquisitie, Nationaal Archief

als vertegenwoordiger van de zorgdragers:

- mw. drs. L. Boer, BSD medewerker Project Wegwerken Archiefachterstanden (PWAA)

De inhoud van het BSD, alsmede de voorgestelde waarderingen zijn beoordeeld door:

namens het ministerie van Economische Zaken:

-als beleidsdeskundigen:

- mr. E. Bothof, beleidsmedewerker ministerie van Economische Zaken
- mr. J. de Groot, beleidsmedewerker Economische Controle Dienst

-als archiefdeskundigen:

- mw. dr. C. L. M. Dohmen, adviseur, IA / Informatie
- drs. N. van Heezik, adviseur, IA / Informatie

Het ministerie van Economische Zaken leverde als primaire zorgdrager tevens de deskundigheid op archief- en beleidsgebied namens de secundaire zorgdragers.

Het BSD is namens de zorgdragers beoordeeld door:

namens het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties:

- dhr. J. Langezaal, operationeel medewerker, directie Informatievoorziening/Beleid, Advies en Control.

namens het ministerie van Buitenlandse Zaken:

- dhr. E. Nieuwkerk, senior archivaris, Directie Documentaire Informatievoorziening, afdeling Semi-statisch Archief

namens het ministerie van Defensie:

- dhr. H.E.M. Mettles, Institutioneel Onderzoeker. Commando DienstenCentra

namens het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit:

- mw. G. Veenstra, Senior medewerker informatievoorziening, Directie Informatiebeleid en Facilitaire Zaken

namens het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid:

- dhr. M. Zonneveld, Junior adviseur DIV/1, Gemeenschappelijke Organisatie Bedrijfsvoering Afdeling Documentaire Informatievoorziening, Team 1

namens het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport:

- drs. L.B. Humbert, adviseur, Directie Informatiehuishouding Beheer Informatie en Archief

namens het ministerie van Verkeer en Waterstaat:

- drs. P. Fijnheer, Adviseur/specialistisch medewerker, Shared Services Organisatie, Facilitair Bedrijf, Afdeling Adviezen en Projecten

namens het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer:

- dhr. P. Sierdsma, Senior Medewerker, VROM Algemeen Gemeenschappelijke Dienst, Facilitaire en Informatie Dienst, Afdeling Documentaire Informatievoorziening, Cluster Semi-Statistisch Archief

namens het ministerie van Justitie:

- mr. L. Vogelaar, juridisch adviseur, Directie Wetgeving
- drs. G. Beks, Adviseur documentaire informatievoorziening, Directie Informatievoorziening

namens het ministerie van Financiën:

- dhr. P.C.A. Lamboo, medewerker instrumenten, Centrale Directies, Directie Bedrijfsvoering & Communicatie, Eenheid Documentatie & Informatie

namens het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap:

- dhr. J.N. t Hoen, Medewerker S En B, Directie Informatisering, Informatiediensten

Tijdens het driehoeksoverleg is de volgende procedure gevolgd:

Ter completering van de kennis van de vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris is een Historisch-Maatschappelijke Analyse uitgevoerd. Drs. W.A.F. Camphuis is bereid gevonden zijn medewerking te verlenen aan deze HMA. Voorafgaand aan het onderzoek is de heer Camphuis het vragenformulier voor de HMA toegestuurd en heeft hij een samenvatting gekregen van context van het beleidsterrein zoals beschreven in het RIO *Prijsbeleid en Economische Controle. Een tweetal institutionele onderzoeken naar het handelen van de rijksoverheid met betrekking tot prijsregulering voor zover dit wordt aangestuurd door het ministerie van Economische Zaken, over de jaren 1946-1999 en naar het handelen van de Economische Controledienst en zijn voorgangers over de jaren 1946-1999*. Op 25 juni 2007 heeft drs. R.P. Yap, medewerker Selectie en Acquisitie van het Nationaal Archief een bezoek gebracht aan de heer Camphuis in Den Haag. Toen is aan de hand van het vragenformulier HMA gesproken over het beleidsterrein Prijsbeleid. Op 3 juli 2007 heeft de heer Camphuis zijn goedkeuring aan het verslag gegeven.

De HMA leidde tot de volgende conclusies:

Naast het ministerie van Economische Zaken blijken diverse particuliere en publiekrechtelijke organen een belangrijke rol op het beleidsterrein te hebben gespeeld. Hierbij worden met name de Stichting van de Arbeid, de Sociaaleconomische Raad (SER) en de werkgevers- en werknemersorganisaties genoemd. Uit de HMA is tevens gebleken dat in de periode 1950-1970 vooral de wetgevingsarchieven van belang zijn. Het instrumentarium werd in deze periode ontwikkeld. De politiek-ideologische discussies werden in deze periode gevoerd. Na de Prijzenwet 1961 was prijsbeleid op elke uitzonderingen na geen politiek issue meer. Prijsbeleid had in de beginjaren wel een politiek-ideologische dimensie waarbij de vraag hoeveel invloed de overheid mocht dan wel moest hebben centraal stond. Aan de ene zijde stonden de werkgevers, liberalen en confessionele partijen die voor een overheid op afstand pleitten. Prijsvorming was het domein van het bedrijfsleven. Aan de andere kant stonden de werknemersorganisaties en de linkse partijen die pleitten voor een sterkere overheid die met een stem in de prijsvorming de conjunctuur kon beïnvloeden en de consument kon beschermen. Dit leidde ertoe dat in 1964 minister Andriessen binnen zowel het kabinet als het parlement tactisch moest laveren om via de prijzenwet individuele prijsvoorschriften mogelijk te maken. Hierbij stond wederom centraal hoeveel bevoegdheden de overheid met betrekking tot de prijsvorming moest hebben.

In de jaren tachtig is te zien dat die politiek-ideologische discussie niet meer gevoerd werd. De sturing op de (sterk veranderende) economie bleek inmiddels minder groot en noodzakelijk te zijn, en de toenemende liberalisering deed zijn intrede. Prijspolitiek raakte meer en meer in onbruik. Tegenwoordig kan dan ook geconstateerd worden dat er feitelijk geen sprake meer is van actief prijsbeleid. Na 1985 is er geen prijsvoorschrift meer gegeven. Alleen in bijzondere gevallen is er nog gebruik gemaakt van de prijzenwet, zoals in 1991 in verband met de prijs van geneesmiddelen. Maar ook dit was een tijdelijke wet. Sinds de invoering van de Algemene Wet Bestuursrecht en de Europese marktregelgeving heeft de prijzenwet uitsluitend nog betrekking op de prijsaanduiding.

Belangen ex artikel 2, sub b en c Archiefbesluit 1995

Tijdens het opstellen van het BSD en tijdens het gevoerde driehoeksoverleg is rekening gehouden met de in artikel 2, sub c van het Archiefbesluit 1995 genoemde waarde van de archiefbescheiden als bestanddeel van het cultureel erfgoed en het onder sub d. van hetzelfde besluit genoemde belang van de in de archiefbescheiden voorkomende gegevens voor overheidsorganen, voor recht- of bewijszoekenden en voor historisch onderzoek. Als uitgangspunt van het overleg gold de door het Nationaal Archief gehanteerde selectiedoelstelling, die inhoudt dat de belangrijkste bronnen van de Nederlandse samenleving en cultuur veilig worden gesteld voor blijvende bewaring. Met het te bewaren materiaal moet het mogelijk zijn om een reconstructie te maken van de hoofdlijnen van het handelen van de rijksoverheid ten opzichte van haar omgeving, maar ook van de belangrijkste historisch-maatschappelijke gebeurtenissen en ontwikkelingen, voor zo ver deze zijn te reconstrueren uit overheidsarchieven.

Om op basis van deze selectiedoelstelling tot een waardering van de handelingen te komen, worden zes selectiecriteria toegepast:

Selectiecriteria	
<i>Handelingen die gewaardeerd worden met B(ewaren)</i>	
Algemeen selectie criterium	Toelichting
1. <i>Handelingen die betrekking hebben op voorbereiding en bepaling van beleid op hoofdlijnen</i>	Hieronder wordt verstaan agendavorming, het analyseren van informatie, het formuleren van adviezen met het oog op toekomstig beleid, het ontwerpen van beleid of het plannen van dat beleid, alsmede het nemen van beslissingen over de inhoud van beleid en terugkoppeling van beleid. Dit omvat het kiezen en specificeren van de doeleinden en de instrumenten.
2. <i>Handelingen die betrekking hebben op evaluatie van beleid op hoofdlijnen</i>	Hieronder wordt verstaan het beschrijven en beoordelen van de inhoud, het proces of de effecten van beleid. Hieruit worden niet per se consequenties getrokken zoals bij terugkoppeling van beleid.
3. <i>Handelingen die betrekking hebben op verantwoording van beleid op hoofdlijnen aan andere actoren</i>	Hieronder valt tevens het uitbrengen van verslag over beleid op hoofdlijnen aan andere actoren of ter publicatie.
4. <i>Handelingen die betrekking hebben op (her)inrichting van organisaties belast met beleid op hoofdlijnen</i>	Hieronder wordt verstaan het instellen, wijzigen of opheffen van organen, organisaties of onderdelen daarvan.
5. <i>Handelingen die bepalend zijn voor de wijze waarop beleidsuitvoering op hoofdlijnen plaatsvindt</i>	Onder beleidsuitvoering wordt verstaan het toepassen van instrumenten om de gekozen doeleinden te bereiken.
6. <i>Handelingen die betrekking hebben op beleidsuitvoering op hoofdlijnen en direct zijn gerelateerd aan of direct voortvloeien uit voor het Koninkrijk der Nederlanden bijzondere tijdsomstandigheden en incidenten</i>	Bijvoorbeeld in het geval de ministeriële verantwoordelijkheid is opgeheven en/of wanneer er sprake is van oorlogstoestand, staat van beleg of toepassing van noodwetgeving.

Belangen van de archiefbescheiden voor de overheidsorganen en de recht- en bewijszoekende burger

Bij de handelingen die zijn gewaardeerd voor vernietiging op termijn, is de termijn vastgesteld met het oog op het belang van de archiefbescheiden voor overheidsorganen en voor de recht- en bewijszoekende burger. De beoordeling en vaststelling van de termijnen zijn geschied door de deskundigen van het ministerie van Financiën. De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris heeft zich ervan vergewist dat zij gezien hun inbreng en functie inderdaad kunnen gelden als deskundigen.

Belangen van de te bewaren archiefbescheiden voor het historisch onderzoek

In het driehoeksoverleg heeft de vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris primair de belangen van het historisch onderzoek behartigd. Daarnaast hebben ook de overige deelnemers hun gedachten laten gaan over de vraag op welke wijze het belang van de bescheiden voor later historisch onderzoek in de selectielijst tot uiting zou moeten worden gebracht.

Ingevolge artikel 5, onder e, van het Archiefbesluit 1995 kan neerslag van bepaalde, als te vernietigen gewaardeerde handelingen betreffende personen en/of gebeurtenissen van bijzonder cultureel of maatschappelijk belang, van vernietiging worden uitgezonderd.

Inhoudelijk verslag

Opmerkingen naar aanleiding van historisch-maatschappelijke analyse

De conclusies van het HMA hebben er toe geleid dat voor een aantal handelingen de waardering is aangepast en dat voor andere handelingen de waardering juist bevestigd is. De keuzes op dit gebied worden in het inhoudelijk verslag van het driehoeksoverleg beschreven en verantwoord.

De HMA heeft ook geleid tot enkele redactionele aanpassingen:

- In het actorenoverzicht is een vermelding van het directoraat-generaal voor de Handel en Nijverheid van het ministerie van Economische Zaken opgenomen;
- Bij handeling 40 is er in de opmerking een melding van de SER toegevoegd;
- Alle handelingen onder de rubriek "Prijsoptredings- en Hamsterwet 1939" zijn geperiodiseerd op 1946-1962, omdat de betreffende wet in 1961 werd ingetrokken;
- De periodisering van handeling 39 is veranderd in 1964-1966.

Op de bovenstaande en onderstaande veranderingen na heeft de HMA verder geen aanleiding gegeven tot aanpassingen. Met de reeds voorgestelde selectielijsten en waarderingen wordt de belangrijkste neerslag, zoals op te maken uit de HMA bewaard.

In de HMA zijn ook een aantal actoren naar voren gekomen die om diverse redenen niet in dit BSD zijn opgenomen. Dit wordt verantwoord in het BSD. Daarnaast is er een overzicht opgenomen waarin wordt verwezen naar de locatie van het archief van de belangrijkste particuliere archieven.

Algemeen

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris en de vertegenwoordiger van PWAA spreken af dat het gehele concept-BSD wordt nagekeken en verbeterd op redactie en lay-out.

Onder de rubriek "Overleg met maatschappelijke vertegenwoordigingen" wordt een nieuwe handeling toegevoegd. Uit de HMA is gebleken dat diverse ministers van Economische Zaken prijsbeleid uitvoerden op basis van afspraken met het bedrijfsleven waarbij er geen gebruik werd gemaakt van regelgeving. De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris stelt voor de volgende handeling toe te voegen:

Handeling 60:

Het maken van afspraken met maatschappelijke vertegenwoordigingen en/of het bedrijfsleven betreffende het beleidsterrein prijsbeleid

Periode: 1945-

Bron: Interview

Waardering: B5

Handelingen

Actor: minister van Economische Zaken

Handeling 4

Het bij ministeriële regeling vaststellen van maximumprijzen of prijscalculatieregelingen voor branches of groepen bedrijven.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris stelt voor om de waardering te splitsen. Hij is van mening, mede op basis van de HMA, dat een deel van de neerslag voortkomend uit de handeling voor blijvende bewaring in aanmerking komt. Hij wil in ieder geval de besluitvorming rondom de beschikkingen bewaren. Hij stelt voor de waardering te veranderen van V, 10 jaar naar B5 beschikking en toelichting/motivatie; V, 10 jaar overige. Uit het RIO blijkt dat al deze regelingen werden voorzien van een uitvoerige motivatie in de bijbehorende toelichting. In deze toelichtingen en verslagen worden ook alle overlegpartners genoemd die aan de totstandkoming van de beschikkingen hebben bijgedragen. Door deze waardering toe te passen wordt de belangrijkste neerslag van de dossiers bewaard zoals geschetst in de HMA. Het cijfermateriaal en de doorberekeningen hoeven hierdoor niet bewaard te worden. De vertegenwoordigster van de zorgdragers past de waardering aan. Allen gaan akkoord.

Handeling 5

Het nader vaststellen van maximumprijzen of prijscalculatieregelingen voor specifieke goederen en/of diensten.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris stelt voor hier conform handeling 4 te waarderen.

De waardering moet dan veranderd worden van V, 5 jaar na vervallen naar B5 beschikking en toelichting/motivatatie; V, 5 jaar na vervallen overige. Allen gaan akkoord.

Handeling 11

Het bij ministeriële regeling jaarlijks vaststellen van maximale prijsmarges voor goederen en diensten.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris stelt voor hier conform handeling 4 en 5 te waarderen.

De waardering moet dan veranderd worden van V, 2 jaar naar B5 beschikking en toelichting/motivatatie; V, 2 jaar overige. Allen gaan akkoord.

Handeling 12

Het jaarlijks bij ministeriële regeling vaststellen van maximale prijsmarges voor specifieke goederen en diensten.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris stelt voor hier conform handeling 4,5 en 11 te waarderen.

De waardering moet dan veranderd worden van V, 2 jaar naar B5 beschikking en toelichting/motivatatie; V, 2 jaar overige. Allen gaan akkoord.

Handeling 14

Het bij uitzondering vaststellen van maximale prijsmarges voor specifieke goederen en diensten.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris stelt voor de handeling met B5 in plaats van V, 5 jaar na vervallen te waarderen. Het betreft hier "bijzondere" regelgeving die in verband staat met de zorgtaken van de overheid (prijzen van medicijnen). Daarnaast werd deze handeling uitgevoerd in het kader van pogingen om tot prijsregulering te komen van de tarieven van vrije beroepsbeoefenaren. Deze pogingen liepen uit op een mislukking, waarbij werd bepaald dat prijsinstrumenten niet voor inkomensbeleid konden worden aangewend. De handeling heeft om die reden volgens de vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris een belangrijke rol gespeeld op het beleidsterrein. De vertegenwoordigster van de zorgdragers past de waardering aan. Allen gaan akkoord.

Handeling 19

Het mede met het ministerie, belast met landbouw, vaststellen van prijsbeschikkende bevoegdheden van productschappen

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris is van mening dat de neerslag van de handeling voor blijvende bewaring in aanmerking komt. De handeling betreft de "inrichting" van de prijsregulering. Hij stelt voor de handeling met B5 te waarderen. De vertegenwoordigster van de zorgdragers verandert de waardering van V, 10 jaar na vervallen naar B5. Allen gaan akkoord.

Handeling 28

Het geven van dispensatie aan ondernemers met betrekking tot prijsvoorschriften en/of -regelingen.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris vraagt wat voor soort neerslag de handeling heeft gegenereerd. Het ministerie van Economische Zaken antwoordt dat het bestand ontoegankelijk is en het niet kan nagaan of er een besluitvormingsdossier onder de handeling hangt. Het ministerie verwacht gezien het hier om uitzonderingen gaat dat er een besluitvormingstraject aan de dispensaties vooraf ging. De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris stelt hierop voor de handeling met B5 prijsvaststelling en toelichting/motivatatie; V, 10 jaar overige in plaats van V, 10 jaar voor alle neerslag te waarderen. Allen gaan akkoord.

Handeling 29

Het op verzoek geven van toestemming aan fabrikanten tot het doorberekenen van loonsverhogingen in de prijzen van onder prijsvoorschriften vallende goederen.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris stelt voor de waardering van de handeling te veranderen van V, 10 jaar naar B5. De handeling werd uitgevoerd in een periode waarin er sprake was van een strikte loon- en prijspolitiek. Uit onder andere de HMA is gebleken dat de dynamiek van die politiek de voedingsbodem was van veel wijzigingen op het beleidsterrein. Allen gaan akkoord.

Handeling 39

Het aan specifieke ondernemingen opleggen van prijsvoorschriften.

Uit de HMA is gebleken dat deze handeling werd uitgevoerd na de tijdelijke aanpassing van de prijzenwet 1961 die was doorgevoerd door minister Andriessen. De minister wilde in een periode van hoogconjunctuur een krachtiger instrument voor prijsregulering. De aanpassing maakte het mogelijk dat aan individuele natuurlijke of rechtspersonen aanwijzingen gegeven konden worden op het gebied van prijzen van goederen en diensten. Hiermee kon de overheid direct ingrijpen op individuele prijsvorming en betrad daarmee direct het domein van het bedrijfsleven. De aanpassing was tijdelijk van aard omdat de indiening van de maatregel sneuvelde op een amendement dat dit als voorwaarde stelde. De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris stelt voor op basis van het bijzondere karakter van de handeling binnen het beleidsterrein de waardering te veranderen van V, 10 jaar naar B5. Allen gaan akkoord.

Over de waardering van de overige handelingen waren alle betrokken partijen het eens.

De bij het overleg betrokken partijen hebben hun goedkeuring gegeven aan dit verslag.

Bijlage 1:

Historisch-maatschappelijke Analyse Prijsbeleid 1945-1999

Beleidsterrein:

Prijsbeleid

Deskundige:

Drs. W.A.F. Camphuis, Hoofd stafafdeling Human Resource Management Nederlandse Mededingingsautoriteit.

De heer Camphuis werkt momenteel aan een proefschrift over de advisering door de Sociaal-Economische Raad aan de regering in de periode dat de laatste op grond van de Wet op de Bedrijfsorganisatie verplicht was de SER om advies te vragen in belangwekkende sociaal-economische aangelegenheden: "De SER als instrument van sociaal economische regeringspolitiek 1950-1995". In het kader van dit onderzoek heeft de heer Camphuis onderzoek gedaan naar de rol van de SER en de overheid met betrekking tot het prijsbeleid.

Werkwijze:

Op 20 juni 2007 is de heer Camphuis benaderd voor het uitvoeren van een HMA op het beleidsterrein Prijsbeleid. Hierop volgde een afspraak. Op 26 juni 2007 heeft Ruud Yap, medewerker Selectie & Acquisitie van het Nationaal Archief een bezoek gebracht aan de heer Camphuis in Den Haag om te spreken over het beleidsterrein. Het gesprek werd gevoerd op basis van het vragenformulier HMA.

Voorafgaand aan het interview heeft de heer Camphuis kennis genomen van de inleiding op het RIO Prijsbeleid en Economische Controle. *Een tweetal institutioneel onderzoeken naar het handelen van de rijksoverheid met betrekking tot prijsregulering, voor zover dit werd aangestuurd door het ministerie van Economische Zaken, over de jaren 1946-1999 en naar het handelen van de Economische Controledienst en zijn voorgangers over de jaren 1946-1999 met betrekking tot Prijsbeleid.*

Datum:

26 juni 2007

Interviewer:

drs. R.P. Yap

Historisch-maatschappelijke Analyse (HMA)

1. Welke ontwikkelingen hebben zich voorgedaan op het beleidsterrein, en wat is het belang daarvan?

De heer Camphuis beziet het prijsbeleid vooral in de grote, institutionele lijnen. Zeker nadat de prijzen na 1950 steeds meer werden geliberaliseerd, werd de sturing minder. De overheid benaderde in tegenstelling tot bijvoorbeeld de lonen de prijzen steeds meer op hoofdlijnen (globale prijspolitiek). Hoewel dit juist in combinatie met de lonen wel een gevoelig thema was.

Een belangrijke basis van het prijsbeleid vormde de Prijsopdrivings- en Hamsterwet uit 1939. Op deze wet werd na de oorlog direct teruggegrepen. Die wet gaf de overheid verregaande bevoegdheden om op de prijzen te kunnen sturen. Daarnaast werd er een lawine aan aanvullende regelingen getroffen om het mogelijk te maken de prijzen te reguleren. Dit waren noodverbanden om de prijzen aan banden te kunnen houden.

Rond 1949-1950 trad er een kentering op. Strakke prijsbeheersing werd minder noodzakelijk geacht en veel aanvullende regelgeving werd ingetrokken. Hierdoor werd een meer vrije prijsvorming toegelaten. Hierbij moet ook bedacht worden dat de Nederlandse overheid niet zoveel grip had op de prijzen. Nederland was een klein land dat in de naoorlogse periode voor een groot deel afhankelijk was van import in het algemeen en van grondstoffen en kapitaalgoederen in het bijzonder. Nederland kon hierdoor niet prijsbepalend zijn. De Koreacrisis zorgde voor een hernieuwde discussie rondom de te voeren prijspolitiek. De oorlog deed (o.a. door hamstering) de prijzen stijgen en de vakorganisaties en de linkse partijen drongen aan op een actieve prijspolitiek. De regering besloot in maart 1951 echter, op basis van een advies van de Centraal Economische Commissie (CEC), tot een bestedingsbeperking waarbij de monetaire, fiscale en lonenpolitiek

als instrumenten werden aangewend. Hoewel ook de SER om advies was gevraagd bleek dat advies voor de regering van geen betekenis te zijn. De globale prijspolitiek bleef overeind en de prijzen werden in de jaren daarna verder geliberaliseerd.

In 1953-1954 concludeerde de toenmalige minister van Economische Zaken Zijlstra dat er een nieuwe Prijzenwet moest komen ter vervanging van de nog altijd geldende Prijsopdrivings- en Hamsterwet en de aanvullende regelingen. Onder invloed van de toegenomen welvaart en de stijgende lonen was hij van mening dat de huidige wetgeving en regelgeving niet meer toereikend was. Een nieuwe wet zou ook een einde kunnen maken aan de vele aanvullende prijsregelingen. Zijlstra was bezorgd vanwege de dreigende loon-prijsspiraal waartegen met de huidige wetgeving niet kon worden opgetreden. In de praktijk gebruikte Zijlstra de wet steeds minder en maakte daarvoor in de plaats afspraken met de georganiseerde werkgevers. De heer Camphuis betwijfelt echter of die afspraken enige rechtskracht bezaten.

Sanctiemiddelen waren er in ieder geval niet.

Tijdens de voorbereiding van de nieuwe wet gingen Zijlstra en het ministerie uit van de idee dat structurele sturing van de economie op basis van de in ontwerp zijnde wet economische mededinging (1956) zou plaatsvinden en dat conjuncturele sturing op basis van de nieuwe prijzenwet zou worden uitgevoerd. De hamvraag bij het opstellen van de nieuwe wet was wat voor bevoegdheden de overheid zou moeten krijgen op basis van de nieuwe prijzenwet. Dit leidde tot een grote ideologische discussie, waarbij de vraag hoeveel bevoegdheid de overheid zou moeten hebben centraal stond. Aan de ene zijde stonden de werkgevers, liberalen en confessionele partijen die voor een overheid op afstand pleitten. Prijsvorming was het domein van het bedrijfsleven. Aan de andere kant stonden de werknemersorganisaties en de linkse partijen welke pleitten voor een sterkere overheid die met een stem in de prijsvorming de conjunctuur kon beïnvloeden en de consument kon beschermen.

De discussie werd deels binnen de SER gevoerd, in het kader van een adviesaanvraag van de minister. Het SER advies dat in 1955 werd gepubliceerd¹ was een advies op hoofdlijnen omdat consensus anders onbereikbaar bleek. Een duidelijk standpunt werd niet ingenomen en de raad gaf alleen te kennen dat hij gedetailleerd overheidsingrijpen in de particuliere prijsvorming niet voorstond. Daarnaast stelde de raad voor dat er in de nieuwe wet een regeling werd opgenomen die de competente minister verplichtte eerst een externe adviesaanvraag te doen voordat hij overging tot prijsmaatregelen. Hoewel de idee van externe advisering slecht werd ontvangen op het ministerie bleek de rest van het advies een basis voor het wetsontwerp, dat uiteindelijk pas in 1958 werd ingediend. Zijlstra was een voorstander van overheidsinvloed op het gebied van de prijzen en het ontwerp bevatte bepalingen die de minister de algemene bevoegdheid om in de prijsvorming in te grijpen. Kort na de indiening van het ontwerp viel echter het kabinet Drees IV waardoor pas na het aantreden van minister De Pous in het kabinet De Quay de wet door het parlement kon worden gelooft.

Bij behandeling van de nieuwe prijzenwet stond permanent de discussie centraal wie de controle moest hebben over de prijsvorming, wat de rechtsbescherming moest zijn voor consumenten en bedrijfsleven en in hoeverre het bedrijfsleven moest kunnen meepraten over de prijsvorming. De Pous kreeg uiteindelijk een groot deel van de kamer, inclusief oppositiepartij PvdA, mee, maar moest wel concessies doen. De belangrijkste daarvan waren dat prijsbeschikkingen slechts een jaar golden, het bedrijfsleven werd betrokken bij de prijsvorming, er een beroepsmogelijkheid tegen een beschikking, er een motivatie moest worden gegeven bij een beschikking en dat er wel een adviesorgaan –waarbij de slapende Centrale Adviescommissie voor de Prijspolitiek nieuw leven werd ingeblazen- in de procedure werd ingebouwd. De wet werd uiteindelijk in 1961 aangenomen.

Hoewel de wet beschouwd kan worden als voorlopig eindpunt in de prijswetgeving, kende het beleidsterrein nog wel institutionele rimpel. Toen in 1964 onder invloed van de hoogconjunctuur de prijzen en lonen explosief begonnen te stijgen en er een dreiging ontstond van een loon- en prijsspiraal, raakte de minister van Economische Zaken Andriessen er van overtuigd dat de wet van '61 niet meer toereikend was. De wet voorzag alleen in algemene prijsbeschikkingen met betrekking tot bepaalde goederen of diensten. In de huidige situatie waarbij individuele bedrijven zich niet meer hielden aan de afspraken die Andriessen (net als Zijlstra en De Pous) maakte met het bedrijfsleven, moest er de mogelijkheid komen om individuele prijsbeschikkingen af te geven. Hierop diende Andriessen een voorstel in dat aanpassing van de prijzenwet beoogde. Het was volgens de heer Camphuis een omstreden wetsvoorstel dat de eerder genoemde discussie direct deed oplaaien. Het bedrijfsleven kwam in protest, gesteund door liberale en behoudend confessionele politici. De behandeling van de wet was dan ook ideologisch geladen en leidde tot een moeizame behandeling binnen het kabinet. Uiteindelijk werd een tussenoplossing gevonden door VVD- en confessionele ministers. Tijdens de behandeling in de Tweede Kamer zou fractievoorzitter Roolvink van de ARP een amendement indienen waarmee de wet slechts tijdelijke werking kreeg. De wet zou tot 1 januari

¹ Advies inzake het vraagstuk van de toekomstige loonpolitiek (1955).

1966 van kracht blijven en bij expiratie zou de wet van 1961 weer van kracht worden. Hierbij werd afgesproken dat te zijner tijd de SER om advies gevraagd zou worden. De SER, verklaard tegenstander van de individuele prijsvoorschriften, werd hier duidelijk als breekijzer gebruikt. Dit leidde er uiteindelijk toe dat de tijdelijke wet in '66 expireerde en de Prijzenwet van 1961 weer van kracht werd.

Daarmee kwam in feite een einde aan de institutionele fase van het prijsbeleid. Daarna was er alleen nog sprake van wijzigingen in het beleid inzake de uitvoering van de prijzenwet. De prijzenwet werd in de decennia daarna nauwelijks aangepast. In 1983 bracht de SER nog wel een advies uit over de prijzenwet in het kader van de deregulering. In het advies werd geconcludeerd dat de prijzenwet alleen in samenhang met andere maatregelen daadwerkelijk tot prijscontrole kon leiden. In 1993 werd de samenhang met andere maatregelen als bindende verplichting in de wet gesteld en werd voor elke prijsregeling een advies van de SER verplicht.

De wet- en regelgeving rondom prijzen was volgens de heer Camphuis tijdsgebonden. In de periode '55-'80 leefde de overtuiging dat de overheid niet alleen kon, maar soms ook moest ingrijpen bij conjuncturele schommelingen. Prijspolitiek werd hierdoor gezien als een instrument voor de overheid. In de jaren tachtig is volgens de heer Camphuis te zien dat die politiek-ideologische discussie niet meer gevoerd werd. De sturing op de (sterk veranderende) economie bleek inmiddels minder groot en noodzakelijk te zijn, en de toenemende liberalisering deed zijn intrede. Prijspolitiek raakte meer en meer in onbruik. Tegenwoordig kan dan ook geconstateerd worden dat er feitelijk geen sprake meer is van actief prijsbeleid. Na 1985 is er geen prijsvoorschrift meer gegeven. Alleen in bijzondere gevallen is er nog gebruik gemaakt van de prijzenwet, zoals in 1991 in verband met de prijs van geneesmiddelen. Maar ook dit was een tijdelijke wet. Sinds de invoering van de Algemene Wet Bestuursrecht en de Europese marktregelgeving heeft de prijzenwet uitsluitend nog betrekking op de prijsaanduiding.

2. Welke gebeurtenissen / incidenten hebben plaatsgevonden, en in hoeverre zijn deze van belang geweest voor het beleidsterrein (en eventueel aanverwante beleidsterreinen)?

- **Marshallgelden:**
De Marshallhulp legde Nederland bepaalde economische verplichtingen op die verregaand overheidsingrijpen in de economie onmogelijk maakten. Daarnaast was de stop van de dollarhulp in de jaren vijftig reden voor verdere prijsstijgingen en creëerde daarmee de noodzaak voor een prijzenwet. Het begin en het einde van de Marshallhulp bepaalde in grote mate de "temperatuur" van de economie. Daarmee bepaalde het ook in hoeverre overheidsingrijpen in de economie gewenst was. Dit hield rechtstreeks verband met de prijsbeleid, dat in principe alleen gevoerd werd wanneer daar aanleiding toe was.
- **Koreacrisis:**
De prijsstijging onder invloed van de Koreacrisis vroeg om onmiddellijk overheidsingrijpen. De crisis dreigde veel van de wederopbouw van de jaren daarvoor weg te spoelen. Uiteindelijk bleef de prijspolitiek overeind, maar hier was wel een grote discussie aan vooraf gegaan tussen regering en parlement. De vakcentrales en de linkse partijen eisten ingrijpen op het gebied van de prijzen, terwijl de werkgeversorganisaties hun zorgen uitten op een dergelijk ingrijpen. De overheid wilde niet aan het globale prijsbeleid tornen omdat dit niet doelmatig werd geacht.. Uiteindelijk werd in maart '51 besloten tot de bestedingsbeperking waarbij de loon- en niet de prijspolitiek werd aangewend.
De Koreacrisis toonde ook aan dat de Nederlandse regering relatief weinig invloed had op de prijzen. Nederland was afhankelijk van de import van goederen waar zij niet prijsbepalend in was.
- **SER advies 1955:**
De advisering van de SER inzake de prijzen van 1955 zorgde voor de nodige wroeging tussen het ministerie van Economische Zaken, de meerderheid in de SER van werkgevers en de meeste kroonleden en het parlement, waarbij EZ fel tegen externe advisering was. Dit leidde er toe dat de advisering nooit formeel werd opgenomen in de wet.
- **Individuele prijsbeschikkingen:**
In 1964 moest minister Andriessen binnen zowel het kabinet als het parlement tactisch laveren om via de prijzenwet individuele prijsvoorschriften mogelijk te maken.. Hierbij stond wederom centraal hoeveel bevoegdheden de overheid met betrekking tot de prijsvorming moest hebben. Het incident legde de ideologische discussie bloot die aan elk prijswetgevingstraject vooraf ging: hoeveel bevoegdheid mag een overheid hebben? Wie behoort het domein van de prijzen toe?
- **Oliecrisis:**
De economische gevolgen van de oliecrisis leidde tot overheidsingrijpen op het gebied van inkomens, lonen, dividenden, huren en prijzen. Dit werd geregeld met een aparte wet: de

machtigingswet 1974 kende de regering uitgebreide bevoegdheden toe om op deze gebieden in te grijpen.

- Politiek:
Het prijsbeleid was in de jaren '50 een open zenuw voor PvdA, omdat zij deel uitmaakte van de kabinetten Drees, maar tegen een te liberale prijspolitiek was. Voorbeeld hiervan is het optreden van de latere minister van Sociale Zaken Suurhof, die als parlementslid tegen de prijspolitiek ageerde, maar tegelijkertijd als SER-lid akkoord ging met de maatregelen waartegen hij protesteerde.
- Europa:
Vanaf de jaren zestig deed Europa haar intrede op het beleidsterrein. Dit deed zij vooral op het gebied van de landbouw, maar gesteld kan worden dat er in de jaren daarna steeds meer bevoegdheden met betrekking tot prijsvorming naar Brussel werden overgeheveld. Prijsbeleid werd steeds meer Europees beleid.

3. Welke individuen / groepen zijn van belang geweest op het beleidsterrein (en eventueel aanverwante beleidsterreinen) en waarom?

Volgens de heer Camphuis waren de hoofdrolspelers binnen het beleidsterrein:

- De ministers van Economische Zaken in de jaren vijftig en zestig:
 - Dr. J.R.M. van den Brink (21 januari 1948 tot 2 september 1952): KVP
 - Dr. J. Zijlstra (2 september 1952 tot 19 mei 1959): ARP
 - Drs. J.W. de Pous (19 mei 1959 tot 24 juli 1963): CHU
 - Dr. J.E. Andriessen (24 juli 1963 tot 14 april 1965): CHU
 - Dr. J.M. den Uyl (14 april 1965 tot 22 november 1966): PvdAZij waren verantwoordelijk voor het wetgevende gedeelte.
- De verschillende economische woordvoerders van de kamerfracties waarbij B. Roolvink (15 april 1965 tot 15 februari 1967) van de ARP en J.G. Suurhoff (24 oktober 1946 tot 2 september 1952) van de PvdA en Mr. H.F. van Leeuwen (15 juli 1952 tot 5 juni 1963) van de VVD in het bijzonder genoemd moeten worden.
- Dr. H.J. Witteveen minister van Financiën (24 juli 1963 tot 14 april 1965: VVD) en Eerste Kamerlid (23 december 1958 tot 5 juni 1963) was verklaard tegenstander van de plannen van Andriessen.
- Directeur-generaal drs. J.H.D. van der Kwast van de directie Handel en Nijverheid van het ministerie van Economische Zaken, die in conflict kwam met de SER door de advisering over het wetsvoorstel van minister Zijlstra.
- Directeur-generaal J.C. Alphen de Veer, van de directie Handel en Nijverheid van het ministerie van Economische Zaken, die als ministeriële vertegenwoordiger het voorstel van minister Andriessen in de SER moest verdedigen. Was voor overheidsinvloed inzake prijsvorming.
- P. Delfos, vertegenwoordiger van de werkgeversorganisatie CSWV-VNW (1964).
- S.H. Visser, vertegenwoordiger van de CSWV (1964).
- Dr. W.Ch.L. van der Grinten (kroon)lid SER (1 april 1950 tot 1 april 1984) en tweemaal voorzitter van de adviescommissie inzake de prijspolitiek. Was een voorstander van een overheid op afstand. Prijsvorming was een zaak van het bedrijfsleven.

4. Welke organisaties zijn van belang geweest op het beleidsterrein (en eventueel aanverwante beleidsterreinen) en waarom?

- Ministerie van Economische Zaken, primaire beleidsmaker op het beleidsterrein:
 - directie Handel en Nijverheid, binnen het ministerie de verantwoordelijke directie op het gebied van de prijspolitiek.
- Sociaal Economische Raad, drukte met zijn adviezen een stempel op de prijswetgeving. Was naast de Tweede Kamer het forum waar alle belanghebbenden (bedrijfsleven, werknemersorganisaties, politiek, overheid) de ideologische en economische discussies voerden.
- Stichting van de Arbeid, in deze stichting werd de top van het bedrijfsleven vertegenwoordigd. Binnen de stichting werd vooral gesproken over de uitvoering van de prijzenwet.
- Werknemers- en werkgeversorganisaties:
 - Centraal Sociaal Werkgeversverbond
 - Verbond van Nederlandse Werkgevers
- Katholieke en protestantse werkgeversorganisaties (VPWC RKWV etc.):
 - Christelijk Nationaal Vakverbond (CNV)
 - Katholieke Arbeiders Bond (KAB)AB

- -Nederlands Verbond van Vakbewegingen (NVV): is opgegaan in de Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV).

5. *In hoeverre mag verwacht worden dat de informatie met betrekking tot de op grond van bovenvermelde vragen als belangrijk te kwalificeren onderwerpen alleen kan worden aangetroffen in de overheidsarchieven m.b.t. het beleidsterrein of dat deze wellicht ook elders te vinden is?*

Naast de genoemde overheidsorganisaties valt te verwachten dat instituten zoals het Centraal Bureau voor Statistiek en het Centraal Planbureau veel cijfermateriaal over het beleidsterrein bezitten. Zij werden door de regering als een soort rekenmachines gebruikt.

Daarnaast noemt de heer Camphuis de archieven de werknemers- en werkgeversorganisaties, ter reconstructie van hun bijdrage aan de wetgeving inzake prijspolitiek. En daarbij ook de Stichting van de Arbeid en de SER. De archieven van de SER met betrekking tot het prijsbeleid zijn overigens al aan het Nationaal Archief overgedragen. De archieven van de Stichting liggen bij het IISG. Uit de archieven van de Stichting valt volgens de heer Camphuis goed te reconstrueren hoe de uitvoering vorm werd gegeven, beter nog dan uit de archieven die bij het Nationaal Archief berusten. Die betreffen het wetgevingstraject. De heer Camphuis heeft echter niets kunnen terugvinden over de expiratie van de prijzenwet 1964. De besluitvorming daarover is niet in de archieven terug te vinden. Het dossier eindigt in '64. Alleen voor de Tweede Kamer is er door Den Uyl een memo geschreven.

Volgens de heer Camphuis zijn in de periode 1950-1970 vooral de wetgevingsarchieven van belang voor het beleidsterrein. Het instrumentarium voor de prijspolitiek werd in deze periode ontwikkeld. De politiek-ideologische discussies vonden ook hier hun einde. De wet werd nog wel enkele malen aangepast, maar over de principes werd daarbij niet meer gedebatteerd. Prijsbeleid was geen politiek issue meer.

In hoeverre moeten archieven met betrekking tot uitvoering worden bewaard?

Volgens de heer Camphuis is het prijsbeleid goed te beschrijven zonder dit soort archieven. De archieven zijn vooral van belang voor de economisch-sociale historici die zich op meso- en microniveau met prijsbeleid bezighouden. Uitvoeringsarchieven vertellen hoe het beleid werd uitgevoerd. Het is vooral van belang dat de besluiten en motivatie bewaard worden. Het cijfermateriaal en de doorberekeningen zijn daarbij minder interessant. Het maakt historisch gezien niet uit hoe men op de 3% prijsverhoging uitkwam, maar vooral waarom men koos voor het toepassen van die 3%.

6. *In hoeverre is het noodzakelijk om nog andere deskundigen over deelaspecten van het beleidsterrein te raadplegen en wie zou daar het beste voor benaderd kunnen worden?*

Voor de ontwikkelingen in de Nederlandse economie en daarmee de prijspolitiek in de jaren tachtig en negentig zouden de volgende deskundigen nog benaderd kunnen worden:

- Prof. dr. J. L. van Zanden, sociaal-economisch historicus momenteel werkzaam bij het IISG.
- Prof. dr. R.T. Griffiths, sociaal-economisch historicus verbonden aan de Universiteit Leiden.

7. *Is er eventueel nader (literatuur-) onderzoek noodzakelijk?*

Aan de institutionele kant met betrekking tot het prijsbeleid is, volgens de heer Camphuis, door het historisch veld nog maar weinig aandacht geschonken. Een brede studie naar de prijsontwikkeling en het prijsbeleid in Nederland van na de oorlog is er nog niet.

Wel kan hij de volgende publicaties aanbevelen:

- J. L. van Zanden en R.T. Griffiths, *Economische geschiedenis van Nederland in de 20 eeuw* (Utrecht 1989).
- J.A.A. Bervoets, *Prijsbeleid en Economische Controle. Een tweetal institutioneel onderzoeken naar het handelen van de rijksoverheid met betrekking tot prijsregulering, voor zover dit werd aangestuurd door het ministerie van Economische Zaken, over de jaren 1946-1999 en naar het handelen van de Economische Controledienst en zijn voorgangers over de jaren 1946-1999* ('s-Gravenhage 2001).

Daarnaast verschaft de heer Camphuis inzage in twee concept hoofdstukken van zijn proefschrift *De SER als instrument van sociaal economische regeringspolitiek 1950-1995*.

.Bijlage 2

Vragenformulier Historisch-Maatschappelijke Analyse (HMA)

1) In hoeverre heeft de historische context, zoals in het RIO weergegeven, aanvulling?
2) Welke in het RIO onderbelichte of onvermelde ontwikkelingen hebben zich voorgedaan op het beleidsterrein, en wat is het belang daarvan?
3) Welke in het RIO niet of slechts zijdelings vermelde gebeurtenissen / incidenten hebben plaatsgevonden, en in hoeverre zijn deze van belang geweest voor het beleidsterrein (en eventueel aanverwante beleidsterreinen)?
4) Welke in het RIO onvermelde individuen / groepen zijn van belang geweest op het beleidsterrein (en eventueel aanverwante beleidsterreinen) en waarom?
5) Welke in het RIO onvermelde organisaties zijn van belang geweest op het beleidsterrein (en eventueel aanverwante beleidsterreinen) en waarom?
6) In hoeverre mag verwacht worden dat de informatie met betrekking tot de op grond van bovenvermelde vragen als belangrijk te kwalificeren onderwerpen alleen kan worden aangetroffen in de overheidsarchieven m.b.t. het beleidsterrein of dat deze wellicht ook elders te vinden is?
7) In hoeverre is het noodzakelijk om nog andere deskundigen over deelaspecten van het beleidsterrein te raadplegen en wie zou daar het beste voor benaderd kunnen worden?
8) Is er eventueel nader (literatuur-)onderzoek noodzakelijk ter aanvulling van het IO?